

PRÁVNÍ ÚPRAVA NAKLÁDÁNÍ SE STAVEBNÍMI ODPADY A POŽADAVKY NA JEJICH KVALITU

Milena Veverková

UNIVERZA-SoP, s.r.o. – listopad 2013

Stávající právní úprava v ČR je pro nakládání se stavebními odpady zastoupena

- zákonem o odpadech č. 185/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů a jeho prováděcími předpisy
- zvláštními právními předpisy, jako např. stavební zákon, zákon o ochraně veřejného zdraví

Odpady vznikají souběžně s výrobou nebo užíváním věcí

Stavební odpady vznikají při stavební činnosti

- 1) zřizování nových staveb
- 2) demolice a změny stávajících staveb

Odpad je každá movitá věc, které se osoba zbavuje nebo má úmysl nebo povinnost se jí zbavit.

Předcházení vzniku odpadů

(§

10 zákona o odpadech)

- Každý má při své činnosti nebo v rozsahu své působnosti povinnost předcházet vzniku odpadů, omezovat jejich množství a nebezpečné vlastnosti. Odpady, jejichž vzniku nelze zabránit, musí být připraveny k opětovnému použití podle zákona nebo využity, případně odstraněny způsobem, který neohrožuje lidské zdraví a životní prostředí a který je v souladu se zákonem o odpadech a se zvláštními právními předpisy.
- Právnícká osoba a fyzická osoba oprávněná k podnikání, která vyrábí výrobky, je povinna tyto výrobky vyrábět tak, aby umožnila opětovné použití takového výrobku nebo omezila vznik nevyužitelných odpadů z těchto výrobků, zejména pak nebezpečných odpadů.

Usnesení vlády ČR č. 18/2005, opatření č. 1.3, k provedení nařízení vlády č. 197/2003 Sb., o POH ČR bylo vydáno s cílem:

- omezit množství nebezpečných odpadů vznikajících při zřizování staveb, jejich údržbě, změnách dokončených staveb (stavební úpravy, přístavby a nástavby) a odstraňování staveb (dále jen „stavební a demoliční odpady“),
- sjednotit postup přiřazování kategorie odpadu (nebezpečný nebo ostatní odpad) u vznikajících stavebních a demoličních odpadů v souladu s § 6 zákona o odpadech a jeho prováděcími předpisy,
- zabezpečit přednostní využívání stavebních a demoličních odpadů a jednotně vymezit podmínky pro převážku odpadů do zařízení k jejich využívání,
- minimalizovat riziko při nakládání se stavebními a demoličními odpady.

Odpady, vznikající při zřizování, údržbě, změnách a odstraňování staveb, zařazované v souladu s Katalogem odpadů jako „stavební a demoliční odpady“, mohou být při vhodném řízení jejich vzniku a stanoveném nakládání s nimi významným zdrojem úspor primárních surovin.

V rámci plnění usnesení vlády ČR č. 18/2005 vydal odbor odpadů Ministerstva životního prostředí v roce 2008

Metodický návod pro řízení vzniku stavebních a demoličních odpadů a pro nakládání s nimi

Využití návodu je doporučeno zejména pro:

- **přípravu dokumentace staveb, pro provádění staveb a zejména pro provádění jejich údržby (oprav), změn dokončených staveb (stavebních úprav, přístaveb a nástaveb) a odstraňování (bourání, demolice)**
- **vydávání stanovisek správních orgánů ochrany životního prostředí pro potřeby stavebních úřadů**
- **hodnocení nebezpečných vlastností stavebních a demoličních odpadů pověřenými osobami (včetně vzorkování odpadů k tomuto účelu)**
- **dalších činnostech spojených se vznikem stavebních a demoličních odpadů a nakládáním s nimi**

V návodu jsou stanoveny doporučené postupy pro přípravu a provádění stavby ve vztahu k řízení

- předcházení vzniku stavebních a demoličních odpadů**
 - vzniku stavebních a demoličních odpadů**
 - využívání stavebních a demoličních odpadů a**
- k nakládání s nimi**

Odstranění stavby

Podle § 128 odst. 4 stavebního zákona odpovídá vlastník stavby za to, že odstranění stavby bude provedeno stavebním podnikatelem.

Stavbu, která k uskutečnění nevyžaduje stavební povolení, může její vlastník odstranit svépomocí, pokud zajistí provádění stavebního dozoru.

U staveb, v nichž je přítomen azbest, zajistí provádění dozoru osobou, která má oprávnění pro odborné vedení provádění stavby podle zpp.

U všech druhů staveb, určených k odstranění se v návodu doporučuje provést prohlídku stavby.

Účelem prohlídky stavby je

určení vymezených částí stavby, které se stanou po odnětí ze stavby nebezpečnými odpady nebo mohou být zdrojem vzniku nebezpečných odpadů.

Vymezené části stavby, pokud je to z důvodu statické bezpečnosti stavby možné, budou určeny k odstranění ze stavby odděleně. **Tím se zabrání míšení odpadů kategorie ostatní a kategorie nebezpečný** (§12 zákona o odpadech).

Zvláštní pozornost je nutno věnovat určení vymezených částí stavby obsahujících azbest. U těchto vymezených částí stavby je doporučeno, aby v dokumentaci odstranění stavby byly stanoveny podmínky a postupy nakládání s odpady s azbestem, v souladu se zpp.

V případě pochybností se doporučuje odebrat při prohlídce nebo následně před zahájením stavebních prací vzorky stavebních materiálů (budoucích odpadů) z vymezených částí stavby.

Odběr vzorků stavebních materiálů metodou vzorkování s zpravidla úsudkem z vymezených částí stavby, u nichž se předpokládá, že se stanou odpady, musí být dokumentován a proveden v souladu s požadavky vyhlášky č. 376/2001 Sb.

Výsledky zkoušek odebraných vzorků z vymezených částí stavby jsou jedním z podkladů pro zpracování dokumentace odstranění stavby a jedním z podkladů pro zařazení případně vzniklých odpadů do příslušné kategorie (ostatní odpad nebo nebezpečný odpad) a zpracování základního popisu odpadu

V případě, že příslušný záznam (protokol) o prohlídce stavby nebude součástí dokumentace stavby, je možné se oprávněně domnívat, že v průběhu stavebních činností při údržbě, změně dokončené stavby nebo odstranění stavby nebudou naplněny povinnosti původce odpadů podle

-§ 12 odst. 5 zákona o odpadech (míšení nebezpečných odpadů navzájem nebo s ostatními je zakázáno) a

-§ 16 odst. 1 písm. e) zákona o odpadech (shromažďovat odpady utříděné podle jednotlivých druhů a kategorií)

Předcházení vzniku a nakládání se stavebními a demoličními odpady

Pokud není možné využívat jednotlivé konstrukční celky staveb opětovně k původnímu účelu, doporučuje se (s výjimkou odpadů podskupiny 17 05 00 – Zemina vytěžená, kategorie „O“) odpad mechanicky (fyzikálně) upravit na recyklát.

Recyklát

- využít, buď jako stavební výrobek v souladu se zpp, nebo
- materiálově využít jako upravený stavební odpad v místě k tomu určenému, např. k uzavírání a rekultivacím skládek (1), k zavážení vytěžených povrchových dolů, lomů a pískoven (2) nebo k terénním úpravám, rekultivacím a jiným úpravám povrchu lidskou činností postižených pozemků (3) v souladu s požadavky § 12, § 13 a § 14 vyhlášky č. 294/2005 Sb.

V případě, že jsou stavební a demoliční odpady upraveny do podoby recyklátu, mohou být uváděny na trh jako výrobky, určené pro stavební činnosti, v souladu se zákonem

- **č. 22/1997 Sb.**, o technických požadavcích na výrobky, ve znění pozdějších předpisů
a jeho prováděcími předpisy
- **nařízením vlády č. 163/2002 Sb.**, kterým se stanoví technické požadavky na vybrané stavební výrobky, ve znění pozdějších předpisů,
- **nařízením vlády č. 190/2002 Sb.**, kterým se stanoví technické požadavky na stavební výrobky označované CE, ve znění pozdějších předpisů

případně v souladu se zákonem

č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků, ve znění pozdějších předpisů

Sledované ukazatele stanovené ve vyhlášce č. 294/2005 Sb.

Ve všech místech, kde je možné využívat odpady -
(1) (2) (3) - se sleduje

- kvalita neředěného vodného výluhu odpadů, který musí splnit ve zkouškách akutní toxicity stanovené požadavky na výsledky ekotoxikologických testů a
- obsah vybraných škodlivin v sušině odpadu, kde se sledují vybrané anorganické a organické škodliviny.

Překročení nejvýše přípustných hodnot jednotlivých ukazatelů se toleruje v případě, že jejich zvýšení (až do výše požadovaných hodnot daného místa) odpovídá podmínkám charakteristickým pro dané místo a geologické a hydrogeologické charakteristice místa a jeho okolí

Příloha č. 10 k vyhlášce - tab. č. 10.1
Požadavky na obsah škodlivin v odpadech využívaných na povrchu terénu

Kovy [mg/kg sušiny]

As 10; Cd 1; Cr celk. 200; Hg 0,8; Ni 80; Pb 100; V 180

Monocyklické aromatické uhlovodíky (nehalogenované)

[mg/kg sušiny]

BTEX 0,4

Polycyklické aromatické uhlovodíky [mg/kg sušiny]

PAU 6

Chlorované alifatické uhlovodíky [mg/kg sušiny]

EOX 1

Ostatní uhlovodíky (směsné, nehalogenované) [mg/kg sušiny]

Uhlovodíky C10 – C40 300

Ostatní aromatické uhlovodíky (halogenované) [mg/kg sušiny]

PCB 0,2

Odpad je nebezpečný, když jeho vodný výluh alespoň pro jeden z testovacích organismů při určené době působení vykazuje LC(EC, IC)50 ≤ 10 ml/l

Požadavky na výsledky ekotoxikologických testů s neřaděným vodným výluhem podle vyhlášky č. 294/2005 Sb. – tabulka č. 10.2 – využití odpadu na

Testovaný organismus	Doba působení [hodina]	I.	II.
Poecilia reticulata, nebo Brachydanio rerio (ryby)	96	ryby nesmí vykazovat v ověřovacím testu výrazné změny chování ve srovnání s kontrolními vzorky a nesmí uhynout ani jedna ryba	ryby nesmí vykazovat v ověřovacím testu výrazné změny chování ve srovnání s kontrolními vzorky a nesmí uhynout ani jedna ryba
Daphnia magna Straus (perloočky)	48	procento imobilizace perlooček nesmí v ověřovacím testu přesáhnout 30 % ve srovnání s kontrolními vzorky	procento imobilizace perlooček nesmí v ověřovacím testu přesáhnout 30 % ve srovnání s kontrolními vzorky
Raphidocelis subcapitata (Selenastrum capricornutum) nebo Scenedesmus subspicatus (sladkovodní řasy)	72	neprokáže se v ověřovacím testu inhibice růstu řasy větší než 30 % ve srovnání s kontrolními vzorky	neprokáže se v ověřovacím testu inhibice nebo stimulace růstu řasy větší než 30 % ve srovnání s kontrolními vzorky
semena Sinapis alba (hořčice)	72	neprokáže se v ověřovacím testu inhibice růstu kořene semene větší než 30 % ve srovnání s kontrolními vzorky	neprokáže se v ověřovacím testu inhibice nebo stimulace růstu kořene semene větší než 30 % ve srovnání s kontrolními vzorky

Obecné technické požadavky a podmínky pro využívání odpadů na povrchu terénu - § 12 vyhlášky

- (1) Na povrchu terénu nelze využívat odpady nebezpečné, směsné komunální odpady a odpady uvedené v příloze č. 5, nejde-li o odpady stanovené v bodě B2 a B4, v souladu s provozním řádem zařízení.
- Odpady využívané na povrchu terénu, s výjimkou odpadů využívaných k rekultivaci skládek podle § 13 odst. 1, nesmí obsahovat vyšší koncentrace škodlivin, než je uvedeno v tabulce č. 10.1 přílohy č. 10 k této vyhlášce a jejich vodný výluh musí splňovat požadavky stanovené v tabulce č. 10.2 přílohy č. 10 k této vyhlášce.
 - Na povrchu terénu lze ze stavebních odpadů využívat pouze vytěžené zeminy a hlušiny a **upravené odpady v podobě recyklátu ze stavebního a demoličního odpadu nebo upravené stavební a demoliční odpady, ze kterých byly odstraněny nebezpečné složky a lze z nich odebrat vzorek určený ke zkouškám.**

Obecné technické požadavky a podmínky pro využívání odpadů na povrchu terénu - § 12 vyhlášky

- (2) Obsahy škodlivin v sušině odpadů a výsledky ekotoxikologických testů odpadů využívaných na povrchu terénu nesmějí překročit limitní hodnoty ukazatelů stanovených v příloze č. 10. Ve vztahu k předpokládanému budoucímu využití místa, v němž se zařízení k využívání odpadů nachází **a v souladu s ustanovením § 75 písm. b) zákona mohou být stanoveny i další ukazatele, neuvedené v příloze č. 10, pokud je jejich sledování, včetně stanovení limitních hodnot, nezbytné z hlediska ochrany zdraví lidí a ochrany životního prostředí.**
- (3) Údaje o odpadu, nutné pro posouzení jeho přijatelnosti do zařízení k využívání na povrchu terénu, se uvádějí v základním popisu odpadu, jehož obsah je uveden v bodě 2 přílohy č. 1 k vyhlášce.

Obecné technické požadavky a podmínky pro využívání odpadů na povrchu terénu - § 12 vyhlášky

(4) Využívání odpadů na povrchu terénu musí být v souladu s požadavky zvláštních právních předpisů na ochranu zdraví a životního prostředí a s ustanovením § 75 písm. b) zákona o odpadech ve vztahu k předpokládanému místu využití odpadu na povrchu terénu.

musí být v souladu, ve vztahu k dalšímu předpokládanému využití místa, s odborným stanoviskem příslušného orgánu veřejného zdraví, který hodnotí a řídí zdravotní rizika a vydává toto stanovisko již k návrhu nakládání (využití na povrchu terénu) s předmětnými odpady – viz § 75 písm. b) zákona o odpadech.

- **Metody pro laboratorní zkoušky** odpadů jsou uvedeny v příloze č. 12 k vyhlášce č. 294/2005 Sb.
- **Zkoušky** se provádějí v laboratořích a dalších odborných pracovištích, akreditovaných podle technické normy ČSN EN ISO/IEC 17025 pro stanovené ukazatele.
- **Osoba oprávněná k odběru vzorků odpadů** pro zpracování základního popisu odpadu a sledování kritických ukazatelů odpadů (při opakovaných dodávkách kontinuálně vznikajícího odpadu) je osoba, která je kvalifikovaná (**úroveň kvalifikace není stanovena**) a která není vlastníkem odpadu.

Stavební a demoliční odpady neupravené do podoby recyklátu nelze využívat na povrchu terénu (s výjimkou odpadů podskupiny 17 05 00 – Zemina vytěžená, kategorie „O“), protože u neupravených stavebních a demoličních odpadů nelze obecně prokázat obsah škodlivin ve vodném výluhu ani v sušině a tedy je nelze neupravené využívat na povrchu terénu v souladu s vyhláškou č. 294/2005 Sb.

Neupravené stavební a demoliční odpady kategorie ostatní odpad je možné v souladu s § 3 odst. 2 písm. b) vyhlášky č. 294/2005 Sb., pouze ukládat na skládky jako odpad, který nelze hodnotit na základě jeho vyluhovatelnosti, tj. na skládky kategorie S – OO3.

Odpad podskupiny 17 05 00 – Zemina vytěžená, kategorie ostatní odpad lze mimo místo vzniku (stavbu) využívat na povrchu terénu v místech k tomu určených, např. k uzavírání a rekultivacím skládek, k zavážení vytěžených povrchových dolů, lomů a pískoven nebo k terénním úpravám, rekultivacím a jiným úpravám povrchu lidskou činností postižených pozemků v souladu s § 12, § 13 a § 14 vyhlášky č. 294/2005 Sb.

Vhodnou výkopovou zeminu lze též využívat na povrchu terénu v zařízeních provozovaných v souladu s ustanovením § 14 odst. 2 zákona o odpadech a to pouze v případě, že její využití v tomto zařízení (např. terénní úprava) bude povoleno rozhodnutím příslušného stavebního úřadu, ve kterém bude stanovena podmínka pro možnost využití vhodné výkopové zeminy, odpadu stanoveného katalogového čísla, v souladu s požadavky zákona o odpadech a jeho prováděcích právních předpisů.

Která ustanovení zákona o odpadech při využívání stavebních a demoličních odpadů na povrchu terénu je potřeba dodržet?

- Jedná se o § 3 odst. 7 a to :

„Pro konkrétní způsoby použití vedlejších produktů a výrobků z odpadů musí být splněna kritéria pro využití odpadů, pokud jsou stanovena“.

Odpověď:

- Tato kritéria jsou stanovena ve vyhlášce č. 294/2005 Sb.

Ekologická a právní rizika

Zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a její nápravě

- významně zvyšuje rizikovost podnikání v oblasti nakládání se stavebními a demoličními odpady. Případné postihy, vyplývající z obcházení nebo neplnění požadavků na kvalitu recyklátu, tento zákon rozšiřuje i mimo režim zákona o odpadech.
- Zákon stanovuje povinnost „finančního zajištění preventivních opatření nebo nápravných opatření.

Z uvedené povinnosti je vymaněn

- provozovatel „provozní činnosti“, který může způsobit ekologickou újmu, jejíž náprava si vyžádá náklady **nižší než 20 milionů korun**. V případě vyšších předpokládaných nákladů na nápravu očekávané ekologické újmy musí být provozovatel provozní činnosti registrován v programu EMAS nebo mít certifikován systém řízení v souladu s ČSN EN ISO 14001 (EMS) pokud chce usilovat o vymanění se z povinnosti „finančního zajištění“.

**Zákon o ekologické újmě se vztahuje na provozní činnosti uvedené v příloze č. 1 tohoto zákona.
Seznam provozních činností obsahuje:**

- Provozování zařízení podléhající vydání integrovaného povolení podle zvláštního právního předpisu (zákon o integrované prevenci).
- Provozování zařízení k využívání, odstraňování, sběru nebo výkupu odpadů podléhajících souhlasu podle zvláštního právního předpisu (zákon o odpadech).

V čem je nutné spatřovat rizikovost podnikání v oblasti nakládání se stavebními odpady?

- Zejména v definici ekologické újmy, která zní následovně:
- Ekologickou újmou je nepříznivá měřitelná změna přírodního zdroje nebo měřitelné zhoršení jeho funkcí, která se může projevit přímo nebo nepřímo.

Jedná se o změnu na

- chráněných druzích volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin nebo přírodních stanovištích, která má závažné nepříznivé účinky na dosahování nebo udržování příznivého stavu ochrany takových druhů nebo stanovišť,
- **podzemních nebo povrchových vodách** včetně přírodních léčivých zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod, která má závažný nepříznivý účinek na ekologický, chemický nebo množství stav vody nebo na její ekologický potenciál, nebo
- půdě znečištěním, jež představuje závažné riziko nepříznivého vlivu na lidské zdraví **v důsledku přímého nebo nepřímého zavedení látek, přípravků, organismů nebo mikroorganismů na zemský povrch nebo pod něj.**

Základní stav

- Významným pojmem užívaným v zákoně o ekologické újmě je pojem „základní stav“, což je *stav přírodních zdrojů a jejich funkcí, který existoval v době, kdy došlo k ekologické újmě a jenž by dále existoval*, kdyby k ní nedošlo, a to podle odhadu na základě nejlepších dostupných informací.

Pozad'ové hodnoty – základní stav

- Ve vztahu k tzv. „**pozad'ovým hodnotám**“, které umožňují zvyšovat stanovené limity škodlivin při využívání odpadů na různých místech povrchu terénu podle vyhlášky č. 294/2005 Sb. je pojem „**základní stav**“ srovnatelným pojmem.

Na shledanou

Milena Veverková